

Михайлов 1996 — Н. Михайлов, *Некоторые итоги работы по описанию и реконструкции славянской духовной культуры (К выходу в России двух книг по славянской мифологии и этнографии)*, «Russica Romana», 3, 1996, 363–371

МС 1990 — Мифологический словарь. Гл. редактор Е.М. Мелетинский. Советская энциклопедия, Москва 1990

СД 1995 — *Славянские древности. Этнолингвистический словарь под редакцией Н.И. Толстого*, том 1, Международные отношения, Москва 1995

СД 2004 — *Славянские древности. Этнолингвистический словарь под редакцией Н.И. Толстого*, том 3, Круг – Перепелка, Москва 2004

СМ 1995 — *Славянская мифология. Энциклопедический словарь. А-Я*, Москва 1995

СМ 2002 — *Славянская мифология. Энциклопедический словарь, А-Я*, издание 2-е, исправленное и дополненное, Москва 2002

BRMŠ I, II, III — *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai*, I, Vilnius 1996; II, Vilnius 2001; III, Vilnius 2004

Palm 1937 — *Windische Kultstätten*, Lund 1937

Николай Михайлов

Nikita Iljič Tolstoj, Očerki slavjanskogo jazыčestva, Moskva, Indrik 2003, 624 strani.

Knjiga, ki je lani izšla v redakciji T. Agapkine, E. Berezovič, M. Tolstaje in E. Jakuškine, je pravzaprav posthumna izdaja člankov velikega ruskega lingvистa in raziskovalca slovanske duhovne kulture Nikite Iljiča Tolstoja (rojenega 1923), do smrti leta 1996 predstojnika Oddelka za etnolingvistiko in folkloro Inštituta za slavistiko in balkanistiko Ruske akademije znanosti v Moskvi.

Nikita Tolstoj je v svojem delu uspešno združeval svoje zanimanje za filologijo in obenem za raziskovanje slovanske duhovne kulture, katere sledi je odkrival v jeziku, obredih, verovanjih, slovstveni folklori. Zanimali so ga zlasti filološki aspekti zgodovine slovanske tradicijske kulture: vloga besed, frazeologije, verbalnih obrazcev, besedil kot ohranjevalcev kulturnih informacij... Končni cilj njegovega raziskovanja je bila semantična rekonstrukcija mitične vsebine arhaičnih ritualov, verovanj, razlag sanj, prepovedi in predpisov, folklornih besedil. Poleg tega so ga zanimali tudi folklorni motivi v ruski umetni poeziji in literaturi. Naj omenim še pomembno vlogo, ki jo je imel Tolstoj pri koncipiranju in začetku izdajanju etnolingvističnega slovarja Slovanske starožitnosti (Slavjanske drevnosti), katerega že tretji del je prav letos v redakciji Inštituta za etnolingvistiko in folkloro in pod vodstvom Svetlane M. Tolstoj izšel v Moskvi. V svojem življenju je izdal veliko število knjig in člankov, posthumno pa so izšla tudi njegova zbrana dela v treh knjigah (1997-1999).

V pričujoči knjigi so zbrani članki, ki segajo na različna tematska področja avtorjevega zanimanja. Prvo poglavje zajema dva članka, ki se nanašata na koncept časa v slovanski duhovni kulturi. Zlasti prvi članek z naslovom *Vremeni magičeskij krug* predstavlja temeljne koncepte Slovanov o času - delitvi leta na dve polovici, glavne ločnice v letu in, paralelno, tudi temeljne ločnice v teku dneva. V drugo poglavje so uredniki uvrstili več

čankov, v katerih je avtor pisal o vremenski magiji. Tu najdemo članke, ki govorijo o klicanju dežja (v soavtorstvu s S. Tolstoj), o dejanjih, ki jih ljudje izvajajo kot obrambo pred točo in nevihto, v zadnjem članku *Ešče raz o teme »tuči-govjada, dožd-moloko«* pa potrди domneve, ki jih je izrazil že A. Afanašev v svoji sloviti knjigi *Poetičeskie vozrenija Slavjan na prirodu*, namreč da lahko v slovanski folklori (Tolstoj se v svojem članku opira zlasti na južnoslovansko gradivo, predvsem na zagovore pred dežjem in verovanja o bajnih bitjih, povezanih z dežjem) najdemo sledove indoevropske predstave o oblakih – (Indrovem) govedu in dežju – mleku (oz. oblakih kot viru mleka). V tretje poglavje so uvrščeni trije članki o »mitologiji vsakdanjika«. Naj tu opozorim zlasti na članek o verovanjih, povezanih z »enomosečniki« in »enodnevniki« – gre za zanimiva verovanja in dejanja, ki se nanašajo na otroke v vasi, ki so rojeni v istem mesecu oz. na isti dan. V četrtem poglavju si lahko preberemo štiri članke, ki govorijo o »magiji besede in besedila« - tu najdemo med drugim tudi Tolstojev znan članek o arhaičnem ritualu – dialogu. V petem poglavju z naslovom *Mifologičeskie v slavjanskom fol'klora* si lahko najprej preberemo tri članke, ki sestavljajo pravzaprav nekakšno nadaljevanje. V prvem prikaže sledove mitičnega koncepta vode v južnoslovanski pesemski folklori, in sicer vode kot ločnice med svetovoma živih in mrtvih oz. jezeru, ki se nahaja med dvema drevosoma, ki simbolizirata ta in oni svet. Naslednji članek nadaljuje z vlogo vode kot meje med svetovoma, ki se odraža v vedeževanjih o smrti, ki jo je mogoče uzreti v vodi ali posodi. Sledi članek, v katerem prikaže še verovanja o zajetu (lovljenju) zvezd ali meseca v posodo (gre za dejanja, ki jih zlasti v Bolgariji in tudi Makedoniji – čeprav Tolstoj makedonskega gradiva ne omenja – pripisujejo čarovnicam, ki naj bi s pomočjo molže meseca prišle do mleka). Sledita še poglavji Etnografičeskij komentarij k piš'mennym tekstam in Iz istorije izučeniija slavjanskoj mifologii i folkloru – v tem zadnjem Tolstoj piše o avtorjih, ki so se ukvarjali s slovansko duhovno kulturo (kot so Roman Jakobson, Petr Bogatyrev, Aleksander Veselovskij, Dimitrij Zelenin ter dva srbska avtorja, I. Raić in A. Vezilić).

Skratka, pred nami je knjiga, v kateri lahko spoznamo zelo različne aspekte Tolstojevga zanimanja, ki s svojo lucidnostjo in natančnostjo prinaša dragocene uvide v semantiko slovanske folklorne in odpira mnoga nadaljnja razmišljanja o kognitivnih konceptih v ozadju posameznih verovanj, magijskih dejanj, obredov... Knjiga, v kateri bo že zaradi raznolikosti obravnavane tematike lahko vsakdo našel nekaj zase.

Mirjam Mencej

Ljudmila N. Vinogradova, Narodnaja demonologija i mifo-ritualnaja tradicija Slavjan, Moskva, Indrik 2000, 432 strani.

Knjiga Ljudmile Vinogradove *Narodna demonologija in mitoritualno izročilo Slovanov*, ki je izšla leta 2000 v Moskvi, je v Rusiji takoj postala uspešnica in bila razgrabljena že kmalu po natisu. Tega gotovo ni mogoče pripisati samo naraščajočemu zanimanju ljudi za »duhovne« razsežnosti življenja v dobi new-age-a. Razlog za takšen sprejem lahko vidimo predvsem v kvaliteti knjige in strokovni podkovanosti avtorice, ki je znala tematiko očitno približati tudi laičnemu bralcu, kljub temu da je knjiga zasnovana izrazito znanstveno.

Pred Ljudmilo Vinogradovo, sodelavko Oddelka za etnolingvistiko in folkloro Instituta za slavistiko in balkanistiko Ruske akademije znanosti, se je ob pisanju knjige o